

Margit van Wessel

'Wees waakzaam en smeed allianties'

Hoe ook in Nederland de ruimte voor de civil society krimpt

Door: Suzette de Boer

20-03-2025

Politiek en Overheid Bericht

Op 28 maart vindt het eerste gezamenlijke webinar van Wereld van Filantropie en Alliance magazine plaats over de krimpende ruimte voor de civil society. Aan bod komt de situatie in Brazilië, India, de VS, maar ook Nederland, van oudsher toch bekend om het bloeiend maatschappelijk initiatief. Onlangs paste Civicus de score voor maatschappelijke ruimte in Nederland aan van 'open' naar 'ver-smald'. Margit van Wessel van Wageningen University & Research roept op om waakzaam te zijn en allianties te smeden.

Maatschappelijke ruimte ofwel 'civic space' wordt door de VN gedefinieerd als 'een omgeving die mensen en groepen in staat stelt betekenisvol aan het politieke, economische, sociale en culturele leven deel te nemen'. Het begrip heeft onder meer betrekking op de vrijheid van meningsuiting, burgerlijke vrijheden en vrijheid van vereniging. Margit van Wessel van Wageningen University & Research is gespecialiseerd in het maatschappelijk middenveld in India en Nederland en een van de auteurs van het deze maand gepubliceerde rapport '[Tegen democratische erosie: Samen scherp op inperking van maatschappelijke tegenmacht](#)'. Als een van drie sprekers bij het webinar zal zij verder ingaan op de ontwikkelingen rond civic space.

Arrestaties

Margit van Wessel: 'Dat Civicus negatiever oordeelt over de maatschappelijke ruimte in Nederland komt door de recente inperkingen van het demonstratierecht, arrestaties en massasurveillance. Neem bijvoorbeeld de demonstraties op de A12. Je kunt erop tegen zijn of er geen probleem mee hebben, maar als je ziet wat er nu allemaal gebeurt, kan het ook een wake-up call zijn.'

Margit zal samen met Maria Eduarda van het Braziliaanse Igarapé Institute en Glen Galaich van de Amerikaanse Stupski Foundation in gesprek gaan over de situatie van het maatschappelijk middenveld in respectievelijk Nederland, India, Brazilië en de Verenigde Staten. Eduarda zal uiteenzetten hoe filantropie in Brazilië de civil society ondersteunt. Galaich zal ingaan op de gebeurtenissen in de VS met de aanvallen van de Trump-regering op het maatschappelijk middenveld en filantropie.

Krimp

In Nederland was het credo van oudsher 'zet drie Nederlanders bij elkaar en je hebt een stichting'. Nu krimpt ook hier de ruimte voor maatschappelijk initiatief, zo blijkt uit onder andere de afschaffing van de [regeling 'Schenken uit de Vennootschap'](#) afgelopen januari en de [Wet transparantie en tegengaan ondermijning door maatschappelijke organisaties](#) (Wtmo), die deze maand in de Tweede Kamer wordt behandeld.

'Meer dan ooit is de discussie over civic space relevant', aldus Van Wessel. 'Er is reden tot zorg omdat er veel tegelijkertijd gebeurt. Zo zien we pogingen om de toegang tot de rechter voor ideële organisaties in te perken en hogere transparantie-eisen te stellen, zoals via de Wtmo. Daarnaast wordt het maatschappelijk middenveld gedelegeitiseerd door organisaties weg te zetten als linkse of lastige clubs en worden pogingen gedaan om universiteiten, die ruimte bieden aan Palestina demonstranten, aan te pakken in hun financiering. Kortom, we zijn in een nieuwe situatie beland.'

Van Wessel stelt dat er verschillende mechanismen in werking kunnen treden bij een krimpende ruimte voor het maatschappelijk middenveld. Van Wessel: 'De financiering kan bijvoorbeeld worden ingetrokken, zoals we nu zien op het vlak van internationale samenwerking in Nederland en ook de VS. Ook moeten bepaalde issues van tafel, zoals bijvoorbeeld gender en diversiteit.'

Aan banden

Daarnaast kan financiering vanuit het buitenland aan banden worden gelegd. 'Dat zien we bijvoorbeeld in India, waar organisaties die zich bezighouden met onderwerpen als mensenrechten al gauw als 'anti-nationaal' worden bestempeld. Hierdoor verliezen zij vaak hun vergunning om financiering uit het buitenland te ontvangen. Er is daarnaast veel intimidatie en criminalisering, wat bijdraagt aan angst. Organisaties zijn dan ook vertrokken uit India, of ze passen hun gedrag aan om te kunnen overleven.'

Een krimpende ruimte voor burgerinitiatief gaat vaak hand in hand met verminderde persvrijheid. Zo zie je in landen als India en recentelijk ook de VS dat de persvrijheid vermindert, er sprake is van zelfcensuur en dat het publieke debat verschaalt.

<https://www.wereldvanfilantropie.nl/nieuws/wees-waakzaam-en-smeed-allianties>

© This is an open access article distributed under the terms of the CC BY-NC-ND 4.0 license
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Discussiëren over dit thema is van groot belang, ook om verdere inkrimping te voorkomen. ‘Uit onderzoek weten we dat in een vroeg stadium ingrijpen belangrijk is bij het tegengaan van die krimpende ruimte, zegt Van Wessel. ‘Het tij keren is immers meer succesvol als de democratische instituties nog aanwezig zijn. Wat dat betreft hebben we in Nederland een goede uitgangspositie. En daarnaast weten we dat er meer kans op succes is als er brede allianties worden gesloten, dus niet alleen van het maatschappelijk middenveld, maar samen met andere instituties in de samenleving.’

v.l.n.r.: Glenn Galiach, Margit van Wessel, Maria Eduarda

Mis het niet! Op vrijdag 28 maart om 15 uur debatteert een internationaal panel van deskundigen over vraag [hoe filantropie moet opereren](#) in een wereld die steeds vijandiger staat tegenover de civil society. Margit van Wessel spreekt over Nederland en India; Maria Eduarda van het Igarapé Institute belicht de ervaringen in Brazilië en Glen Galaich van de Stupski Foundation geeft het perspectief vanuit de Verenigde Staten. Moderator is Elika Roohi van *Alliance* magazine.

[Registreer hier](#)